

Wydanie tymczasowe

WYROK TRYBUNAŁU (ósma izba)

z dnia 9 lutego 2023 r.(*)

Odesłanie prejudycjalne – Podatki – Podatek od wartości dodanej (VAT) – Dyrektywa 2006/112/WE – Artykuł 90 – Podstawa opodatkowania – Obniżenie – Ubezpieczyciel wypłacający ubezpieczonemu odszkodowanie z tytułu wierzytelności, z których płatności si? nie wywi?zono, ??cznie z VAT – Przepisy krajowe nieprzyznaj?ce temu ubezpieczonemu, jako nast?pcy prawnemu, obniżenia podstawy opodatkowania – Zasada neutralności podatkowej – Zasada skuteczności

W sprawie C?482/21

maj?cej za przedmiot wnioszek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, z?o?ony przez F?városi Törvényszék (s?d dla miasta sto?ecznego Budapeszt, W?gry) postanowieniem z dnia 29 czerwca 2021 r., które wp?yn??o do Trybunału w dniu 5 sierpnia 2021 r., w post?powaniu:

Euler Hermes SA Magyarországi Fióktélepe

przeciwko

Nemzeti Adó- és Vámhivatal Fellebbviteli Igazgatósága,

TRYBUNAŁ (ósma izba)

w sk?adzie: M. Safjan, prezes izby, N. Jääskinen i M. Gavalec (sprawozdawca), s?dziowie,

rzecznik generalny: T. ?apeta,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzgl?dniaj?c pisemny etap post?powania,

rozwa?ywszy uwagi, które przedstawili:

- w imieniu Euler Hermes SA Magyarországi Fióktélepe – T. Fehér i P. Jalsovszky, ügyvédek,
- w imieniu rz?du w?gierskiego – M.Z. Fehér i K. Szíjjártó, w charakterze pe?nomocników,
- w imieniu rz?du portugalskiego – P. Barros da Costa, R. Campos Laires, S. Jaulino i J. Ramos, w charakterze pe?nomocników,
- w imieniu Komisji Europejskiej – A. Sipos i V. Uher, w charakterze pe?nomocników,

podj?wszy, po wys?uchaniu rzecznika generalnego, decyzj? o rozstrzygni?ciu sprawy bez opinii,

wydaje nast?puj?cy

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wyk?adni art. 90 dyrektywy Rady 2006/112/WE z dnia 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu podatku od warto?ci dodanej (Dz.U. 2006, L 347, s. 1), zmienionej dyrektyw? Rady 2010/45/UE z dnia 13 lipca 2010 r. (Dz.U. 2010, L 189, s. 1) (zwanej dalej „dyrektyw? VAT”), w zwi?zku z zasadami proporcjonalno?ci, neutralno?ci podatkowej i skuteczno?ci.

2 Wniosek ten zosta? z?o?ony w ramach sporu pomi?dzy Euler Hermes SA Magyarországi Fióktélepe, spó?k? w?gierskiego prawa handlowego, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Fellebbviteli Igazgatósága (dyrekcyj? ds. odwo?a? krajowego urz?du ds. podatków i ce?, W?gry) w przedmiocie wniosku o obni?enie podstawy opodatkowania podatkiem od warto?ci dodanej (VAT).

Ramy prawne

Prawo Unii

3 Artyku? 2 ust. 1 lit. a) i c) dyrektywy VAT stanowi:

„Opodatkowaniu VAT podlegaj? nast?puj?ce transakcje:

a) odp?atna dostawa towarów na terytorium pa?stwa cz?onkowskiego przez podatnika dzia?aj?cego w takim charakterze;

[...]

c) odp?atne ?wiadczenie us?ug na terytorium pa?stwa cz?onkowskiego przez podatnika dzia?aj?cego w takim charakterze”.

4 Artyku? 9 ust. 1 akapit pierwszy tej dyrektywy stanowi:

„»Podatnikiem« jest ka?da osoba prowadz?ca samodzielnie w dowolnym miejscu jak?kolwiek dzia?alno?? gospodarcz?, bez wzgl?du na cel czy te? rezultaty takiej dzia?alno?ci”.

5 Zgodnie z art. 63 tej dyrektywy:

„Zdarzenie powoduj?ce powstanie obowi?zku podatkowego ma miejsce, a VAT staje si? wymagalny w momencie dostarczenia towarów lub wykonania us?ug”.

6 Artyku? 66 omawianej dyrektywy ma nast?puj?ce brzmienie:

„W drodze odst?pstwa od art. 63, 64 i 65, pa?stwa cz?onkowskie mog? postanowi?, ?e VAT staje si? wymagalny dla okre?lonych transakcji lub dla okre?lonych kategorii podatników w jednym z nast?puj?cych terminów:

a) nie pó?niej ni? z dat? wystawienia faktury;

b) nie pó?niej ni? w momencie otrzymania zap?aty;

c) jeżeli faktura nie została wystawiona lub została wystawiona z opóźnieniem, w określonym terminie nie później niż z upływem terminu wystawienia faktury ustalonego przez państwa członkowskie na mocy art. 222 akapit drugi lub, jeżeli państwo członkowskie nie ustaliło takiego terminu – w określonym terminie od daty zaistnienia zdarzenia powodującego powstanie obowiązku podatkowego.

Odstępstwo przewidziane w akapicie pierwszym nie ma jednak zastosowania do świadczenia usług, w odniesieniu do których usługobiorca jest zobowiązany do zapłaty VAT zgodnie z art. 196 i do dostaw lub przemieszczeń towarów, o których mowa w art. 67”.

7 Artykuł 73 dyrektywy VAT stanowi:

„W odniesieniu do dostaw towarów i świadczenia usług innych niż te, o których mowa w art. 74–77, podstawa opodatkowania obejmuje wszystko, co stanowi zapłatę otrzymaną lub którą dostawca lub usługodawca otrzyma w zamian za dostawę towarów lub świadczenie usług, od nabywcy, usługobiorcy lub osoby trzeciej, włącznie z subwencjami związanymi bezpośrednio z ceną takiej dostawy lub świadczenia”.

8 Artykuł 90 dyrektywy VAT stanowi:

„1. W przypadku anulowania, wypowiedzenia, rozwiązania, całkowitego lub częściowego niewywiązania się z płatności lub też w przypadku obniżenia ceny po dokonaniu dostawy, podstawa opodatkowania jest stosownie obniżana na warunkach określonych przez państwa członkowskie.

2. W przypadku całkowitego lub częściowego niewywiązania się z płatności państwa członkowskie mogą odstąpić od zastosowania ust. 1”.

9 Artykuł 135 ust. 1 lit. a) tej dyrektywy stanowi:

„Państwa członkowskie zwalniają następujące transakcje:

a) transakcje ubezpieczeniowe i reasekuracyjne, wraz z usługami pokrewnymi świadczonymi przez brokerów ubezpieczeniowych i agentów ubezpieczeniowych”.

10 Artykuł 250 ust. 1 tej dyrektywy stanowi:

„Każdy podatnik składa deklarację VAT zawierającą wszystkie informacje potrzebne do obliczenia kwoty wymagalnego podatku oraz kwoty należnych odliczeń, włączając w to, o ile jest to niezbędne do ustalenia podstawy opodatkowania, całkowitą wartość transakcji odnoszących się do tego podatku i do tych odliczeń oraz wartość transakcji zwolnionych”.

Prawo węgierskie

Ustawa nr CL z 2017 r.

11 Paragraf 196 adózás rendjéről szóló 2017. évi CL. törvény (ustawy CL z 2017 r. – ordynacja podatkowa), w brzmieniu mającym zastosowanie do sporu w postępowaniu głównym, stanowi:

„1. Jeżeli Alkotmánybíróság [(trybuna konstytucyjny, Węgry)], Kúria [(sąd najwyższy, Węgry)] lub Trybuna Sprawiedliwości Unii Europejskiej stwierdza, że przepis prawa przewidujący zobowiązanie podatkowe jest sprzeczny z ustawą zasadniczą lub z obowiązującym aktem Unii Europejskiej, lub jeżeli chodzi o przepis lokalny lub jakiegokolwiek inny przepis prawa i

orzeczenie to powoduje powstanie prawa do zwrotu na rzecz podatnika zgodnie z przepisami niniejszego paragrafu, organ podatkowy pierwszego stopnia dokonuje zwrotu na rzecz podatnika – w sposób ustalony w odnośnym orzeczeniu – zgodnie z przepisami niniejszego artykułu.

[...]

3. Wniosek powinien wskazywać, poza informacjami niezbędnymi do identyfikacji podatnika przez organ podatkowy, podatek zapłacony w dacie złożenia wniosku, o którego zwrot się występuje, a także tytuł wykonawczy, na podstawie którego został on zapłacony; powinien również wskazywać na orzeczenie Alkotmánybíróság [(trybunału konstytucyjnego)], Kúria [(sądu najwyższego)] lub Trybunału i zawierać oświadczenie, zgodnie z którym:

a) podatnik nie przerzucił w dacie złożenia wniosku na inną osobę podatku, o którego zwrot występuje;

b) nie dokonano zwrotu podatku na rzecz podatnika lub jakiegokolwiek innej osoby przed złożeniem wniosku na podstawie postępowania administracyjnego lub sądowego, a w chwili złożenia wniosku nie toczy się żadne postępowanie tego rodzaju, chyba że podatnik zażądał organom podatkowym w ciągu 90 dni od złożenia wniosku, że postępowanie zostało umorzone.

4. Jeżeli pozostałe warunki określone w ust. 3 lit. a) i b) nie są spełnione, organ podatkowy odrzuca wniosek w drodze decyzji. W związku z treścią tytułu wykonawczego administracja podatkowa nie podejmuje żadnych czynności egzekucyjnych w okresie od złożenia wniosku do prawomocnego zakończenia postępowania lub – w przypadku gdy decyzja nakazująca zwrot podatku stanie się ostateczna – do czasu ostatecznego uchylecia lub stwierdzenia nieważności tej decyzji”.

Ustawa o VAT

12 Paragraf 5 ust. 1 általános forgalmi adóról szóló 2007. évi CXXVII. törvény (ustawy nr CXXVII z 2007 r. o podatku od wartości dodanej), w brzmieniu mającym zastosowanie do sporu w postępowaniu głównym (zwanego dalej „ustawą o VAT”), stanowi:

„Do celów VAT »podatnik« oznacza każdą osobę lub podmiot posiadający zdolność prawną, które we własnym imieniu prowadzi działalność gospodarczą, bez względu na miejsce, cel i rezultat tej działalności [...]”.

13 Paragraf 55 tej ustawy stanowi:

„1. obowiązek zapłaty podatku powstaje z chwilą zaistnienia zdarzenia stanowiącego wykonanie transakcji podlegającej opodatkowaniu (zwanego dalej »wykonaniem«).

2. Skutek prawny określony w ust. 1 występuje również wtedy, gdy mimo braku wykonania zostanie wystawiona faktura. Skutek taki występuje w stosunku do podatnika wymienionego w fakturze jako dostawca towarów lub usług, chyba że w niebudzący wątpliwości sposób wykaże on, że:

a) mimo wystawienia faktury transakcja nie została wykonana lub

b) transakcja została wykonana, lecz została przeprowadzona przez inną osobę,

a ta jednocześnie bezzwrotnie uczyniła to, co niezbędne w celu anulowania wystawionej faktury, lub – w wypadku gdy faktura była wystawiona w jej imieniu, lecz przez inną osobę – powiadomiła bezzwrotnie osobę lub podmiot figurującą na fakturze jako nabywca towaru lub

usługobiorca, jeżeli ma miejsce sytuacja określona w lit. a) lub b) niniejszego przepisu”.

14 Paragraf 56 omawianej ustawy ma następujące brzmienie:

„O ile niniejsza ustawa nie stanowi inaczej, podatek podlegający zapłacie jest ustalany w momencie realizacji transakcji”.

15 Paragraf 77 ust. 7 tej ustawy stanowi:

„Uwzględniając w szczególności zasady realizacji praw zgodnie z ich przeznaczeniem, podstawa opodatkowania może być retrospektywnie obniżona o kwotę netto całości lub części świadczenia wzajemnego zakسیgowanego jako wierzytelność nieciągła, jeżeli spełnione są łącznie następujące warunki:

- a) podatnik i nabywca towaru lub usługobiorca są niezależnymi od siebie stronami;
- b) podatnik uprzednio poinformuje na piśmie nabywcę towaru lub usługobiorcę, zgodnie z ust. 8, chyba że nabywca towaru lub usługobiorca przestaje istnieć i nie ma następcy prawnego;
- c) wobec podatnika nie toczy się postępowanie upadłościowe, likwidacyjne lub przymusowa likwidacja w chwili złożenia deklaracji, której dotyczy nieciągła wierzytelność;
- d) nabywca towaru lub usługobiorca nie jest objęty postępowaniem upadłościowym, likwidacyjnym lub przymusową likwidacją w momencie dostawy towarów lub świadczenia usług stanowiących podstawę do zakسیgowania wierzytelności jako nieciągłej;
- e) w chwili dostawy towarów lub świadczenia usług stanowiących podstawę do zakسیgowania wierzytelności jako nieciągłej lub w roku poprzedzającym to czynności nabywca towaru lub usługobiorca nie figuruje w bazie danych osób o znacznym deficycie podatkowym lub dużym zadłużeniu podatkowym dostępnej na stronie internetowej organu podatkowego;
- f) w chwili dostawy towarów lub świadczenia usług stanowiących podstawę do zakسیgowania wierzytelności jako nieciągłej numer identyfikacji podatkowej nabywcy towaru lub usługobiorcy nie został usunięty;
- g) w chwili dostawy towarów lub świadczenia usług stanowiących podstawę do zakسیgowania wierzytelności jako nieciągłej organy podatkowe i celne państwa nie dostarczyły podatnikowi żadnej informacji dotyczącej unikania zobowiązań podatkowych przez nabywcę towaru lub usługobiorcę;
- h) upłynęło co najmniej rok od momentu, w którym zapłacono wynagrodzenia za dostawę towarów lub świadczenie usług stanowiące podstawę do zakسیgowania wierzytelności jako nieciągłej stała się wymagalna, oraz
- i) wynagrodzenie za dostawę towarów lub świadczenie usług stanowiło podstawę do zakسیgowania wierzytelności jako nieciągłej nie zostało zapłacone lub uiszczono w inny sposób”.

Ustawa nr CLI z 2017 r.

16 Paragraf 12 adóigazgatási rendtartásról szóló 2017. évi CLI. törvény (ustawy CLI z 2017 r. o administracji podatkowej), w brzmieniu mającym zastosowanie do sporu w postępowaniu gównym, stanowi:

„1. O ile niniejsza ustawa nie stanowi inaczej, następcy prawnemu podatnika w rozumieniu przepisów prawa cywilnego przysługują wszystkie prawa przysługujące poprzednikowi prawnemu, a także ci, na nim wszystkie zobowiązania niewykonane przez poprzednika prawnego, proporcjonalnie do aktywów uzyskanych w wyniku sukcesji prawnej. Jeżeli istnieje wielu następców prawnych, wypelniają oni zobowiązania poprzednika prawnego proporcjonalnie do aktywów. W przypadku niewykonania zobowiązania są oni solidarnie odpowiedzialni za dług poprzednika prawnego. W braku odmiennej umowy mają oni prawo do subwencji proporcjonalnie do aktywów.

2. Organ podatkowy bada, czy następcą prawny spełnia wymogi ustawowe za okresy poprzedzające sukcesję prawną, a także bierze pod uwagę historię podatkową poprzednika prawnego, w tym ocenę jego postępowania.

3. Przepisy ust. 1 i 2 mają zastosowanie również w przypadku wykonywania działalności przez indywidualnego przedsiębiorcę w formie spółki jednoosobowej”.

Postępowanie główne i pytanie prejudycjalne

17 Skarżący w postępowaniu głównym prowadzi działalność ubezpieczeniową, w ramach której zobowiązuje się na podstawie umowy ubezpieczenia do wypłacenia ubezpieczonemu odszkodowania w przypadku niewywiązania się przez ich klientów z zapłaty danej wierzytelności. Stawka odszkodowania wynosi co do zasady 90 % wartości niezapłaconej wierzytelności, w tym VAT. Na podstawie tej umowy ubezpieczenia, równoległe z odszkodowaniem, odpowiednia część wartości wierzytelności i wszystkie prawa pokrewne przysługujące początkowo ubezpieczonemu zostają przeniesione na skarżycę w postępowaniu głównym. W praktyce cięć VAT, który został odprowadzony uprzednio na rzecz skarbu państwa przez ubezpieczonych, lecz został przeniesiony przez nich na klientów i przez tych klientów niezapłacony, ponosi skarżący w postępowaniu głównym w odniesieniu do części przeniesionego VAT.

18 W dniu 31 grudnia 2019 r. skarżący w postępowaniu głównym złożył do organu podatkowego wniosek o zwrot VAT dotyczącego nieciągłych wierzytelności w łącznej wysokości 225 855 154 forintów węgierskich (HUF) (około 680 631 EUR) i 128 240,44 EUR, a także zapłaty odsetek za opóźnienie w wysokości jednej trzysta sześćdziesiątej piątej części wartości stopy bazowej węgierskiego banku centralnego obowiązującej w chwili, gdy należność stała się wymagalna, powiększonej o 5 punktów procentowych, lub odsetek za opóźnienie w wysokości zwykłej stopy bazowej tego banku.

19 Na poparcie tego wniosku skarżący w postępowaniu głównym podniósł, że kwota odszkodowań zapłaconych przez niego po dniu 1 stycznia 2014 r. z tytułu ostatecznie nieciągłych wierzytelności, które ubezpieczał, obejmuje również kwotę VAT. Powołując się na postanowienie Trybunału z dnia 24 października 2019 r., *Porr Építési Kft.* (C-292/19, niepublikowane, EU:C:2019:901), wskazał, że przepisy ustawy o VAT, z naruszeniem art. 90 dyrektywy VAT, nie pozwalają przed dniem 1 stycznia 2020 r. na obniżenie podstawy opodatkowania VAT a posteriori w przypadku całkowitego lub częściowego niewywiązania się z płatności wynagrodzenia za wykonanie usługi lub dostarczony towar, nawet jeżeli wierzytelność stała się ostatecznie nieciągła.

20 Decyzję z dnia 29 stycznia 2020 r. Nemzeti Adó- és Vámhivatal Észak-budapesti Adó- és Vámigazgatósága (krajowy urząd ds. podatków i cła, dykcja dla Budapesztu Północnego, Węgry) (organ podatkowy pierwszej instancji) oddalił wspomniany wniosek z tego względu, że skarżąca w postępowaniu głównym nie przeprowadziła transakcji leżących u podstaw rozpatrywanych wierzytelności nieciągłych.

21 Decyzję z dnia 15 kwietnia 2020 r. druga strona postępowania głównego oddaliła zaalenie z dnia 29 stycznia 2020 r. wniesione przez skarżącą w postępowaniu głównym na tę decyzję i utrzymała ją w mocy. W tym względzie uznała ona, że zmiana podatnika wynikająca z umowy ubezpieczenia nie stanowi następstwa prawnego w świetle prawa podatkowego, ponieważ materialne przesłanki wymagane do uwzględnienia wniosku o zwrot VAT nie zostały spełnione, gdy skarżąca w postępowaniu głównym nie była podatnikiem w transakcjach, w odniesieniu do których zamierzała skorzystać z prawa do obniżenia podstawy opodatkowania i do zwrotu wynikającego z niego VAT.

22 Skarżąca w postępowaniu głównym zaskarżyła tę decyzję z dnia 15 kwietnia 2020 r. do Fővárosi Törvényszék (sądu dla miasta stołecznego Budapeszt, Węgry), czyli sądu odsyłającego, domagając się, tytułem głównym, kontroli sądowej tej decyzji i jej zmiany z mocą wsteczną. Jej zdaniem zgodnie z umową ubezpieczenia, o której mowa w pkt 17 niniejszego wyroku, jako następca prawny swoich ubezpieczonych ma prawo do zwrotu VAT związanego z przedmiotowymi wierzytelnościami nieciągłymi. Prawo to przysuguje jej również na mocy prawa Unii, zgodnie z zasadą neutralności podatkowej.

23 Druga strona w postępowaniu głównym wnosi o oddalenie tej skargi. Podnosi, że zarówno na podstawie prawa Unii, jak i przepisów węgierskich ubezpieczyciel taki jak skarżąca w postępowaniu głównym nie ma prawa skorzystać na podstawie art. 90 dyrektywy VAT z obniżenia podstawy opodatkowania, mającego zastosowanie w przypadku ostatecznego niewywiązania się z płatności. Zdaniem drugiej strony postępowania głównego prawo do złożenia wniosku o zwrot VAT przysuguje podatnikowi, którego wierzytelność stała się ostatecznie nieciągła i który uiścił ten podatek. Zaś, jak podkreśla, w niniejszej sprawie podmiotem prawa podatkowego nie jest skarżąca w postępowaniu głównym, lecz jej ubezpieczeni. Ponadto druga strona postępowania głównego wyjaśnia, że skarżąca w postępowaniu głównym zapłaciła nie VAT, lecz kwotę ubezpieczenia na podstawie wskazanej umowy ubezpieczenia, w związku z czym uwzględnienie jej żądania zwrotu VAT skutkowałoby bezpodstawnym wzbogaceniem.

24 Co się tyczy przedmiotowych wierzytelności, sąd odsyłający wskazuje, że w chwili ich przeniesienia na skarżącą w postępowaniu głównym wierzytelności te nie były jeszcze uznawane za nieciągłe i że stały się nimi ostateczne dopiero po tym przeniesieniu. Sąd ten wyjaśnia również, że do dnia 1 stycznia 2020 r. ustawa o VAT była sprzeczna z prawem Unii, ponieważ nie pozwalała na obniżenie a posteriori podstawy opodatkowania VAT w odniesieniu do takich wierzytelności.

25 Sąd ten zastanawia się nad zgodnością przepisów prawa węgierskiego mających zastosowanie w zawisłym przed nim sporze oraz opartej na nich praktyki organów podatkowych z prawem Unii, z orzecnictwem Trybunału, a także z zasadami proporcjonalności, neutralności podatkowej i skuteczności.

26 W tych okolicznościach Fővárosi Törvényszék (sąd dla miasta stołecznego Budapeszt) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy zasady proporcjonalności, neutralności podatkowej i skuteczności – biorąc w szczególności pod uwagę, że państwo członkowskie nie może pobrać z tytułu VAT kwoty wyższej aniżeli kwota faktycznie otrzymana przez osobę, która dostarczyła towar lub świadczyła usługę, w związku z tą dostawą lub tym świadczeniem – oraz zwolnienie przewidziane w art. 135 ust. 1 lit. a) dyrektywy VAT – w szczególności w odniesieniu do wymogu traktowania tej działalności jako jednej transakcji zwolnionej, z uwzględnieniem zasad wyrażonych w pkt 35, 37 i 53 opinii rzecznika generalnego [P. Mengozziego] w sprawie *Swiss Re Germany Holding* (C-242/08, EU:C:2009:300) – a także wymóg zapewnienia swobodnego przepływu kapitału i usług na rynku wewnętrznym stoją na przeszkodzie praktyce państwa członkowskiego, zgodnie z którą ustanowione w art. 90 ust. 1 dyrektywy VAT obniżenie podstawy opodatkowania, które należy stosować w przypadku ostatecznego niewywiązania się z płatności, nie ma zastosowania w przypadku ubezpieczyciela, który w ramach działalności gospodarczej polegającej na ubezpieczaniu wierzytelności wypłacił odszkodowanie ubezpieczonemu z tytułu podstawy opodatkowania, jak również z tytułu odpowiedniego VAT w chwili urzeczywistnienia się ryzyka (niewywiązania się z płatności przez klienta ubezpieczonego), co oznacza, że na mocy umowy ubezpieczenia wierzytelność została przeniesiona na ubezpieczyciela wraz ze wszystkimi roszczeniami związanymi z ową wierzytelnością, w następujących okolicznościach:

- a) w chwili gdy rozpatrywane wierzytelności stały się nieciągłe, prawo krajowe nie zezwalało na żadne obniżenie podstawy opodatkowania z tytułu wierzytelności nieciągłej;
- b) od chwili gdy okazało się, że zakaz ten jest niezgodny z prawem [Unii], krajowe prawo pozytywne kategorycznie i konsekwentnie wyklucza zwrot VAT odpowiadającego wierzytelności nieciągłej na rzecz podmiotu, który dokonał pierwotnego świadczenia (ubezpieczonego), ze względu na fakt, że ubezpieczyciel zwrócił mu kwotę tego VAT; oraz
- c) ubezpieczyciel może wykazać, że jego wierzytelność wobec dłużnika stała się ostatecznie nieciągła”.

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

27 Tytułem wstępu należy zauważyć, po pierwsze, że w swoim pytaniu sąd odsyłający powołuje się na art. 135 ust. 1 lit. a) dyrektywy VAT, który przewiduje zwolnienie transakcji ubezpieczeniowych. Tymczasem w niniejszej sprawie skarżąca w postępowaniu głównym domaga się zwrotu VAT zapłaconego przez podatników nie w ramach transakcji ubezpieczeniowych zwolnionych na podstawie tego przepisu, lecz transakcji podlegających opodatkowaniu. W związku z tym wspomniany przepis nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia sporu w postępowaniu głównym.

28 Po drugie, sąd odsyłający odnosi się do postanowień traktatu FUE dotyczących swobodnego przepływu usług i kapitału. W niniejszym przypadku należy zauważyć, że wszystkie elementy sporu w postępowaniu głównym mieszczą się w obrębie jednego i tego samego państwa członkowskiego, ponieważ spór toczy się między spółką prawa węgierskiego a węgierskim organem podatkowym, a mianowicie dyrekcją ds. odwołań krajowego urzędu ds. podatków i ceł.

29 Tymczasem zgodnie z utrwalonym orzecznictwem postanowienia traktatu FUE w dziedzinie swobody przedsiębiorstwa, swobody świadczenia usług i swobodnego przepływu kapitału nie znajdują zastosowania do sytuacji, której wszystkie elementy ograniczają się do obrębu jednego państwa członkowskiego (wyrok z dnia 15 listopada 2016 r., *Ullens de Schooten*, C-268/15, EU:C:2016:874, pkt 47 i przytoczone tam orzecznictwo).

30 W konsekwencji postanowienia traktatu FUE dotyczącego swobodnego przepływu usług i kapitału nie mają zastosowania do sporu w postępowaniu głównym.

31 W tych okolicznościach należy stwierdzić, że poprzez swoje pytanie sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 90 ust. 1 dyrektywy VAT oraz zasady proporcjonalności, neutralności podatkowej i skuteczności należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwiają się one uregulowaniu państwa członkowskiego, zgodnie z którym przewidziane w tym przepisie obniżenie podstawy opodatkowania w przypadku niewywiązania się z płatności nie ma zastosowania do ubezpieczyciela, który w ramach umowy ubezpieczenia wierzytelności handlowych wypłaca ubezpieczonemu klientowi jako odszkodowanie z tytułu wierzytelności, z której płatności się nie wywiązano, czyżby kwoty podstawy opodatkowania danej podlegającej opodatkowaniu transakcji – z VAT, mimo że zgodnie z tą umową ta czyżby wierzytelności i wszystkie związane z nią roszczenia zostały przeniesione na tego ubezpieczyciela.

32 Należy przypomnieć, z jednej strony, że art. 90 ust. 1 dyrektywy VAT dotyczy przypadków anulowania, wypowiedzenia, rozwiązania, całkowitego lub częściowego niewywiązania się z płatności lub też obniżenia ceny po dokonaniu transakcji, która doprowadziła do zapłaty VAT. Przepis ten zobowiązuje państwa członkowskie do obniżenia podstawy opodatkowania, a zatem kwoty VAT podlegającej zapłacie przez podatnika, każdorazowo, gdy po zawarciu transakcji podatnik nie otrzyma części lub całości świadczenia wzajemnego. Przepis ten stanowi wyraz podstawowej zasady omawianej dyrektywy – zasady neutralności podatkowej, zgodnie z którą podstawą opodatkowania jest świadczenie wzajemne rzeczywiście otrzymane, a której konsekwencją jest to, że organy podatkowe nie mogą pobrać z tytułu VAT kwoty wyższej od tej, którą podatnik otrzymał (postanowienie z dnia 3 marca 2021 r., FGSZ, C-507/20, EU:C:2021:157, pkt 18 i przytoczone tam orzecznictwo).

33 Zważywszy na brzmienie art. 90 ust. 1 dyrektywy VAT oraz zasadę neutralności podatkowej, formalności, jakie powinni spełnić podatnicy w celu skorzystania przed organami podatkowymi z prawa do obniżenia podstawy opodatkowania VAT, muszą być ograniczone do formalności umożliwiających wykazanie, że po zawarciu transakcji czyżby lub całości wynagrodzenia ostatecznie nie zostanie pobrana (zob. podobnie postanowienie z dnia 3 marca 2021 r., FGSZ, C-507/20, EU:C:2021:157, pkt 19 i przytoczone tam orzecznictwo).

34 Z drugiej strony art. 90 ust. 2 dyrektywy VAT zezwala państwom członkowskim w przypadku całkowitego lub częściowego niewywiązania się z płatności na odstąpienie od zasady, o której mowa w art. 90 ust. 1 tej dyrektywy. W tym względzie Trybunał orzekł, że korzystanie z tej możliwości nie może oznaczać, iż państwa członkowskie mogą po prostu całkowicie wyważyć obniżenie podstawy opodatkowania VAT w wypadku niewywiązania się z płatności. Uprawnienie to ma bowiem na celu jedynie umożliwienie państwom członkowskim zaradzenia niepewności związanej z niezapłaconiem faktury lub z jego ostatecznym charakterem, lecz nie reguluje kwestii, czy obniżenie podstawy opodatkowania może nie zostać dokonane w przypadku niewywiązania się z płatności (zob. podobnie postanowienie z dnia 3 marca 2021 r., FGSZ, C-507/20, EU:C:2021:157, pkt 20 i przytoczone tam orzecznictwo).

35 Tym samym dopuszczenie, aby państwa członkowskie miały możliwość wyłączenia w razie niewywiązania się w całości lub w części z płatności wszelkich obniżek podstawy opodatkowania VAT, byłoby sprzeczne z zasadą neutralności VAT, z której wynika między innymi, że przedsiębiorca jako inkasent podatkowy na rzecz państwa powinien być całkowicie zwolniony z ostatecznego obciążenia podlegającym zapłacie lub zapłaconym podatkiem w ramach swej działalności gospodarczej, która sama podlega VAT (zob. podobnie wyrok z dnia 23 listopada 2017 r., Di Maura, C-246/16, EU:C:2017:887, pkt 23 i przytoczone tam orzecznictwo).

36 W niniejszej sprawie należy zbadać, czy w okolicznościach takich jak rozpatrywane w postępowaniu głównym niewywiązanie się z płatności wierzytelności jest objęte art. 90 ust. 1 dyrektywy VAT.

37 W tym względzie należy przypomnieć, że zgodnie z art. 2 ust. 1 lit. a) i c) tej dyrektywy opodatkowaniu VAT podlega odpłatna dostawa towarów oraz odpłatne świadczenie usług na terytorium państwa członkowskiego przez podatnika działającego w takim charakterze.

38 Na tej podstawie Trybunał orzekł, że transakcja „odpłatna” wymaga istnienia bezpośredniego związku między dostawą towarów lub świadczeniem usług a świadczeniem wzajemnym rzeczywiście otrzymanym przez podatnika (zob. podobnie wyrok z dnia 3 lipca 2019 r., UniCredit Leasing, C-242/18, EU:C:2019:558, pkt 69 i przytoczone tam orzecznictwo). Trybunał orzekł również, że aby dostawa towarów lub świadczenie usług mogły zostać uznane za „odpłatne”, nie jest konieczne, aby wynagrodzenie za tę dostawę lub usługę zostało uzyskane bezpośrednio od odbiorcy, lecz może ono również zostać uzyskane od osoby trzeciej (zob. podobnie wyrok z dnia 27 marca 2014 r., Le Rayon d'Or, C-151/13, EU:C:2014:185, pkt 34 i przytoczone tam orzecznictwo). Z orzecznictwa tego wynika, że dla celów tej kwalifikacji decydująca jest okoliczność, iż wynagrodzenie zostało rzeczywiście zapłacone.

39 W niniejszej sprawie skarżąca w postępowaniu głównym wypłaciła klientom będącym podatnikami odszkodowanie w wysokości 90 % kwoty rozpatrywanych wierzytelności, w tym VAT.

40 W tym kontekście widoczne jest, że cztery wierzytelności stanowiących przedmiot odszkodowania wypłaconego przez skarżącą w postępowaniu głównym została uzyskana przez klientów będących podatnikami jako świadczenie wzajemne w spornych transakcjach podlegających opodatkowaniu, w związku z czym nie można jej uznać za przedmiot „niewywiązania się z płatności” w rozumieniu art. 90 ust. 1 dyrektywy VAT.

41 Wynika z tego, że ta cztery wierzytelności, nawet jeżeli została otrzymana tytułem odszkodowania, nie może prowadzić do powstania jakiegokolwiek prawa do obniżenia podstawy opodatkowania VAT klientom będącym podatnikami.

42 Ponadto nie można uznać, że w świetle prawa Unii w dziedzinie VAT i niezależnie od przepisów krajowych, które mogą regulować przeniesienie wierzytelności w prawie cywilnym, ubezpieczyciel taki jak skarżąca w postępowaniu głównym może zostać wskazany jako podatnik mający prawo – w odniesieniu do czterech wierzytelności stanowiącej przedmiot odszkodowania i cesji – do obniżenia podstawy opodatkowania VAT na podstawie art. 90 ust. 1 dyrektywy VAT.

43 Uznanie tego statusu w stosunku do takiego ubezpieczyciela oznaczałoby bowiem naruszenie zasady neutralności podatkowej, ponieważ VAT zapłacony organom podatkowym nie jest do końca proporcjonalny do ceny, która została rzeczywiście uzyskana przez klientów będących podatnikami, którzy dokonali spornych transakcji podlegających opodatkowaniu.

44 W świetle powyższego odpowiedź na zadane pytanie powinna brzmieć następująco: art. 90 ust. 1 dyrektywy VAT oraz zasad neutralności podatkowej należy interpretować w ten sposób, że nie sprzeciwiają się one uregulowaniu państwa członkowskiego, zgodnie z którym przewidziane w tym przepisie obniżenie podstawy opodatkowania w przypadku niewywiązania się z płatności nie ma zastosowania do ubezpieczyciela, który w ramach umowy ubezpieczenia wierzytelności handlowych wypłaci ubezpieczonemu klientowi jako odszkodowanie z tytułu wierzytelności, z której płatności się nie wywiązano, cztery kwoty podstawy opodatkowania danej podlegającej opodatkowaniu transakcji –cznie z VAT, mimo że zgodnie z tą umową ta cztery wierzytelności i wszystkie związane z nią roszczenia zostały przeniesione na tego ubezpieczyciela.

W przedmiocie kosztów

45 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (ósma izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 90 ust. 1 dyrektywy Rady 2006/112/WE z dnia 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej, zmienionej dyrektywą Rady 2010/45/UE z dnia 13 lipca 2010 r., oraz zasad neutralności podatkowej

należy interpretować w ten sposób, że:

nie sprzeciwiają się one uregulowaniu państwa członkowskiego, zgodnie z którym przewidziane w tym przepisie obniżenie podstawy opodatkowania w przypadku niewywiązania się z płatności nie ma zastosowania do ubezpieczyciela, który w ramach umowy ubezpieczenia wierzytelności handlowych wypłaci ubezpieczonemu klientowi jako odszkodowanie z tytułu wierzytelności, z której płatności się nie wywiązano, cztery kwoty podstawy opodatkowania danej podlegającej opodatkowaniu transakcji –cznie z podatkiem od wartości dodanej, mimo że zgodnie z tą umową ta cztery wierzytelności i wszystkie związane z nią roszczenia zostały przeniesione na tego ubezpieczyciela.

Podpisy

* Język postępowania: węgierski.